

Milos Forman – filminstruktør og menneske

■ I en portrætfilm fortæller den tjekisk fødte instruktør Milos Forman medrivende om sit liv og sin kunst.

DOKUMENTARFILM

MILOS FORMAN:

WHAT DOES'NT KILL YOU

Tjekket 2009

Instruktion: Miloslav Smidmajer

1 time 40 minutter

Premiere i dag i Vester Vov Vov, Øst for Paradis, Aarhus, Biffen, Aalborg, Nicolai Bio, Kolding, Frysehuset, Holbæk, Ishøj Bio og Slotsbio, Hillerød.

JOHS. H. CHRISTENSEN

johannes.christensen@jp.dk

Den tjekiske filminstruktør Milos Forman er født i 1932 og nu 81 år. Her tegnes der et facetteret portræt, hvor han får tid til at fortælle bredt om barndom, karriere og livserfaring.

Fra først til sidst en fascinerende film.

Nazisterne myrdede begge hans forældre. Som stor dreng fik han et kvarter med sin mor, inden hun blev ekspederet til gaskamrene i Auschwitz. Faderen var taget for længst.

Forældrene havde bygget et hotel, som blev stjålet af tyskerne. Familien fik det igen efter krigen – omtrent som en ruin, der blev sat i stand for så at blive stjålet af kommunisterne.

Overgreb og undertrykkelse

Ydmygelserne under to forbryderiske regimer har præget Forman for livet – ikke med bitterhed og hævn-tørst, men bearbejdet og forløst i hans kunst. Fra forskellige vinkler handler alle hans film om overgreb og undertrykkelse. Måske allertydligst i "Gøgereden" (1975) om tvang og vold på en psykiatrisk afdeling, ledet af en dæmonisk, ond over-

sygeplejerske, der som enhver apparatchik er forvisset om at gøre det rette. Flere kendte skuespillere (Anne Bancroft bl.a.) sagde nej tak til rollen. De ville ikke spille så usympatisk en person, så det blev Louise Fletcher, der gjorde det uforglemmeligt.

På samme måde med "Folket med Larry Flynt" (1996). Den handler ikke om pornografi, som man har hævdet, men om den vigtigste frihed af alle – yt-ringsfriheden – mens en enkelt scene med en skamløs ydmygelse tændte ham på "Ragtime" (1981), fordi den genkaldte ydmygelserne under kommunismen. Hans seneste film, "Goya's Ghosts", skildrer inkvisitionen og dens skueprocesser, der blev iscenesat på ny af Stalin og dennes kumpaner i Østeuropa.

Venskab med Truffaut

Og dog lavede Forman film under det hjemlige diktatur – den sorgmuntre "Blondinens kærlighed" (1965) og den satiriske "Brandmænd i fyr og flammer" (1967). Her var det nær gået galt: Producenten Carlo Ponti havde skudt penge i projektet, men trak dem ud, da han så resultatet, og Forman stod tilbage med en kæmpegæld til staten, der kunne have kostet ham en halv snes år i spjældet. Men han blev red-

det: De franske instruktører Claude Berri og Francois Truffaut betalte. Derefter slap han til USA, hvor "Taking off" (1971) blev hans første film.

Bortset fra familien var han den sidste, der besøgte den syge Truffaut kun et par dage før hans død, hvad Forman fortæller om i filmens mest bevægende scene.

Man lytter opmærksomt til, hvad han har at sige om sine film, men den største kvalitet er hans refleksioner over sin egen skæbne, sin kunst og sin familie. Han er gift for tredje gang og har fra sit første ægteskab to voksne sønner og fra sit tredje – åbenbart stjernelykkelige – to drenge på en halv snes år.

En elsket mand

Flere skuespillere omtaler Forman med sjælden varme og hengivenhed. Woody Harrelson, der spillede Larry Flynt:

»Han blev den bedste inden for sit felt! Hvad kan jeg sige? Jeg elsker ham.«

Og Javier Bardem:

»Han er ikke blot en fantastisk filminstruktør. Han er også et stort menneske.«

Som der altid er et livsbekræftende overskud i Formans film, er der det i hans væsen:

»Ondskaben forbliver den samme,« siger han afslappet, men af dyrekøbt erfaring.

Men han er også en privilegeret mand, der har overlevet to perverse diktaturer, har skabt sig en status som beundret filmkunstner og er lykkelig i sin familie – både de tjekiske sønner og drenge i USA.

Banker en af dem på hans dør om morgenen, spørger han:

»Kodeord?«

»Familie,« lyder svaret.

Milos Forman – en erfaren kunstner fortæller.